

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р *Марияна Тонева Кузманова*,
член на Научното жури за публична защита на дисертационния труд
на *Ани Владимирова Атанасова*
на тема: *"Клъстерната интеграция за повишаване
конкурентоспособността на малките и средните предприятия"*
за присъждане на образователна и научна степен "доктор"
по научната специалност "Икономика и управление /индустрия/"

Основание за изготвянето на рецензията е Заповед на Ректора на ЮЗУ "Неофит Рилски" - Благоевград № 3627/ 16.12.2014 г.

1. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА ИЗСЛЕДВАНАТА ПРОБЛЕМАТИКА.

Проведеното от Ани Владимирова Атанасова дисертационно изследване е посветено на актуален и значим за управленските теория и практика проблем, свързан с ускоряване на взаимодействието между предприятията на основата на техните общи икономически интереси посредством изграждането и развитието на мрежови обединения между тях. Усилията на авторката са насочени към изследване на клъстерите, в които се включват предприятия, научни организации, неправителствени организации, органи на държавата и местната власт и др. По този начин участниците намират възможности за формиране и поддържане на устойчиви конкурентни предимства, подобряване на пазарните си позиции и ускоряване на растежа.

Тези причини представляват достатъчно основание да се приеме, че изследваната в дисертационния труд проблематика е актуална и значима за управленските теория и практика.

2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД. СЪДЪРЖАНИЕ И ПОСТРОЙКА НА ИЗЛОЖЕНИЕТО.

Дисертацията на Ани Владимирова Атанасова е с обем 308 страници. Структурата включва увод, четири глави, заключение, използвана литература, списъци на таблиците, фигурите и

приложенията, приложения (стр. 289 - 307), справка за приносите в дисертационния труд и публикации по дисертационния труд. Изложението е логически правилно построено и позволява авторката да постигне зададената цел и да реши успешно свързаните с целта задачи.

Прави добро впечатление големият брой източници, посочени в списъка с използвана литература - 190: от тях 114 източника на кирилица, 57 източника на латиница и 19 интернет сайта.

В *увода* докторантката обосновава актуалността на изследваната проблематика, свързана с клъстерната интеграция за повишаване конкурентоспособността на малките и средните предприятия.

Целта на дисертационния труд съответства на избраната тема. За нейното постигане авторката си поставя за решаване 5 изследователски задачи (стр. 7).

На стр. 6 са формулирани *обектът* и *предметът* на изследването.

В дисертационния труд се защитава следната *теза*: "Повишаването на конкурентоспособността на малките и средните предприятия се влияе от тяхното обединяване в клъстери, поради което разширяването на прилагането на клъстерния подход е ефективна стратегия в условията пазарното стопанство." (стр. 6)

Първа глава на дисертационния труд е посветен на теоретичните основи на клъстерната интеграция. Авторката акцентира върху еволюцията на теоретичните схващания за клъстерите в рамките на три основни етапа: до началото на XX век; до 50-те години на XX век и съвременни концепции за същността и особеностите на клъстерите.

Втора глава е озаглавена: "Клъстерите в системата на икономиката". Докторантката формулира определение на клъстер и на тази основа тя извежда неговите конкурентни предимства. По-нататък в изложението се анализира клъстерният подход, чрез който се стимулират предприемачеството и иновациите. След това клъстерите се разглеждат в рамките на системния подход. Изведени са основните характеристики на клъстерите и е направена класификация на бизнес клъстерите. Вниманието на докторантката е насочено към съпоставката между клъстерите и други форми на

междуфирмена интеграция, както и към условията и факторите за формиране, развитие и конкурентоспособност на клъстерите.

В *трета глава* е представен опитът в прилагането на клъстерния подход. Докторантката проучва задълбочено американския, азиатския и европейския модели за прилагане на клъстерния подход. На тази основа тя обяснява спецификата на клъстерния подход в Р България: исторически преглед, характеристики и институционални предпоставки за развитие на клъстерите в страната.

Четвърта глава е с най-голям обем. В нея е изследвано влиянието на клъстерната интеграция върху конкурентоспособността на малките и средните предприятия на примера на Индустриален клъстер "Електромобили", Български мебелен клъстер и Български клъстер "Телекомуникации". Анализирани са важни тенденции в развитието на малкия и средния бизнес в страната и на неговата конкурентоспособност. Обяснена е спецификата на конкурентоспособността от различни гледни точки (фирмена, национална, продуктова и др.). Изведени са резултати и изводи от проведено авторово анкетно проучване на 135 предприятия, включени в клъстери за периода 2008 - 2012 г. Акцентите при анализа на влиянието на клъстерната интеграция са: анализ на разходите за дълготрайни материални активи, равнище на приходите от продажби, равнище на печалбата и основни финансово-икономически показатели рентабилност и ефективност. Формулиране са проблеми и насоки за развитие на клъстерите в страната.

В *заклучението* на дисертационния труд са формулирани изводи в рамките на изложението на отделните глави на разработката. Посочени са насоки за бъдещи изследвания, свързани с проблематиката на дисертацията.

3. ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ПРИНОСИ НА КАНДИДАТА.

Рецензираният дисертационен труд е фокусиран върху изследването на клъстерната интеграция с цел повишаване конкурентоспособността на малките и средните предприятия.

Докторантката систематизира и обобщава теоретичните постановки за клъстерите и развитието на клъстерния подход.

Изследвани са различни модели за прилагане на клъстерния подход и на тази основа е проучена практиката в България.

Предложена е методика за анализ и оценка на влиянието на клъстерната интеграция върху конкурентоспособността на малките и средните предприятия.

На тази основа са формулирани насоки за развитие на клъстерите в страната с оглед повишаване на тяхната ефективност и конкурентоспособност.

4. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ.

Предвид големия обем на разработката съществуват възможности за обособяване на изложението в три глави. По този начин във втората глава може да бъде представена методиката, а в третата глава да се изведат резултатите и изводите от нейната апробация.

Към докторантката имам следните уточняващи въпроси:

Кои са аргументите за обособяване на т. 1 и т. 2 във втора глава, т.е. за разграничаване на понятията клъстери, клъстерен подход и системен подход?

Какво е влиянието на кризата върху развитието на клъстерната интеграция на малките и средните предприятия в Р България през последните години?

Посочените критични бележки не подлагат на съмнение постиженията на авторката. В голяма степен те представляват идеи за по-нататъшни изследвания.

5. ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРКАТА, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

В списъка на публикациите по дисертационния труд са включени 5 заглавия, посветени на важни аспекти на дисертационния труд.

6. АВТОРЕФЕРАТ И СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ.

Авторефератът отговаря на изискванията. В него са отразени структурата и съдържанието на дисертационния труд. Справката за приносите се основава на реалните постижения на докторантката.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Рецензията на дисертационен труд *"Клъстерната интеграция за повишаване конкурентоспособността на малките и средните предприятия"* представлява оригинално и завършено научно изследване в областта на стимулиране на взаимодействието между предприятията като основа за повишаване на тяхната конкурентоспособност. Благодарение на своята добра теоретична подготовка докторантката Ани Владимирова Атанасова демонстрира умения да провежда самостоятелно научно изследване.

Дисертационният труд отговаря на изискванията, предвидени в Закона за развитието на академичния състав в Република България и в Правилника за неговото прилагане.

Това ми дава основание да подкрепя присъждането на Ани Владимирова Атанасова на образователната и научна степен "доктор" по научната специалност "Икономика и управление /индустрия/".

София, 15.01. 2015 г.

Рецензент:

/доц. д-р Марияна Кузманова/